

SÅ TRÄNAR VI SPRÅKLIGA FÖRMÅGOR

EXEMPEL FRÅN KLASSRUMMET

Leg. logoped Julia Andersson

Logoped Julia

Östtegs skola, Umeå kommun

Enheten för logopedi, Umeå universitet

Widgit-symboler © Widgit Software/Hargdata 2020

Språket som verktyg

- Att lära sig saker om världen
- Att uttrycka sin vilja och sina åsikter
- Att ta del av andras perspektiv
- Att resonera logiskt
- Att reglera känslor och impulser

Vardagsspråk

- Muntligt
- Vardagsrelaterat
- Konkret
- Informellt

Skolspråk

- Skriftligt
- Ämnesspecifikt
 - Abstrakt
 - Formellt

Redogöra för vad du kan och har lärt dig

Samtal/Resonemang/Reflektion

Kunna delta i ett demokratiskt samhälle

Diskussioner/Argumentation

Social interaktion, i olika sammanhang

Presentationer/Redogörelse

Information – söka – använda – värdera

Läsa och analysera texter

Instruktioner, ge och ta emot

Anpassa språket till olika sammanhang.

Det kommunikationsstödjande klassrummet

- Evidensbaserat för 5-7 år
- Identifiera *styrkor* och *svagheter* i hur den fysiska miljön, lärtillfällena och interaktionerna stöttar barns språkliga utveckling

KÄNTEKÄNTER							
Denna dimension omfattar på vilket sätt vuxna i rummet talar med barnen.							
	Ej observerat	Observerat (5 gånger)					Observerat bland alla lärare i rummet
na använder barnens namn för att få deras uppmärksamhet.							
na går ner till barnens ögonhöjd när de interagerar med dem.							
ter och vissa stödtecken används i interaktionen med barnen.							
na använder symboler, bilder och rekvisita för att förstärka ikliga yttranden.							
empo: Vuxna talar långsamt med barnen och ger dem gott tid att svara och modellerar turtagning i interaktionen.							
ser: Vuxna pausar förväntansfullt och ofta när de interagerar i barnen för att uppmuntra dem att delta aktivt i samtal.							
rätfelse: Vuxna svarar på majoriteten av barnens yttranden om att bekräfta att de har förstått barnens intentioner. Vuxna rerar inte barnens försök till interaktion.							
ation: Vuxna imiterar och repeterar det som barn säger mer r mindre exakt.							
mentarer: Vuxna kommenterar det som händer eller det som n gör.							

Observera/identifiera – några frågor att ställa

- Är det svårt att förstå barnet?
- Är det svårt att sätta ihop en mening på rätt sätt?
- Har barnet svårt att återberätta en händelse och uttrycka sig sammanhängande?
- Blir det missuppfattningar med anledning av att barnet har svårt att tolka kroppsspråk och mimik vid samtal och lek?
- Har barnet svårt att förstå muntliga instruktioner eller annan information?
- Har barnet svårt att förstå lekens regler och har svårt att leka med andra barn?
- Har barnet svårt att se sin roll i olika situationer, och kan inte heller förstå andras tankar, känslor och perspektiv?
- Har barnet svårt att hitta rätt ord när hen ska tala?
- Tar barnet få eller inga initiativ till samvaro?
- Kan barnet placera olika ord i kategorier?

			
lyssna	skriva	jobba i grupp	jobba själv
			
minnas	förstå vad jag ska göra	jobba färdigt	bli klar i tid
			
välja	ha lektion	ha rast	bli avbrut
			
vissa elever	vissa elever	läxorna	

Vad säger barnet själv?

- Vilka situationer blir svåra?
- När lyckas hen i relationer och socialt samspel?
- Hur upplever hen sina egna och andras känslor?

Använd visuella skalor och strukturera frågandet!

Kommunikation och relationer

du kan ställa frågor utan att göra det inför hela klassen, till exempel att lära dig något som kommer till dig själv efter genomgången och frågar om jag undrar något.

Jag vill få en liten påminnelse, till exempel ett tecken, om jag bryter mot samtalsregler som att prata på för mycket eller byta ämne.

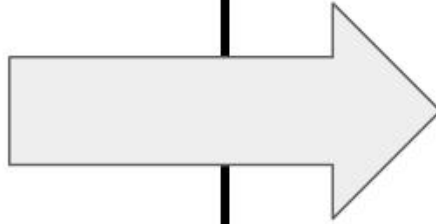
☐	Ibland kan jag behöva hjälp med att få förklarat vad andra personer menar.	
☐	Ibland kan jag behöva hjälp med att förklara hur jag menar och tänker.	
☐	Om jag inte kommer på ett ord jag vill säga kan det hjälpa om du säger vad det börjar på.	
☐	Om jag inte kommer på ett ord jag vill säga kan det hjälpa om du ber mig beskriva vad jag menar eller ställer frågor.	
☐	Jag vill ha hjälp med att hitta någon att leka/vara med under rasten.	
☐	Jag tycker att det är skönt att vara ensam på rasten.	
☐	Jag vill ha hjälp av vuxen med att reda ut bråk och konflikter om de uppstår.	

Verktygslåda –kommunikation

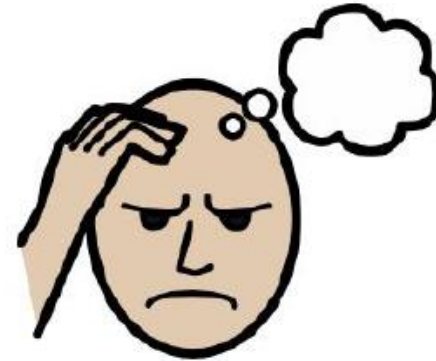

- Taltempo och pauser
- Bekräfta och kommentera
- Utvidga och benämn
- Repetera
- Agera modell, ”tänk högt”

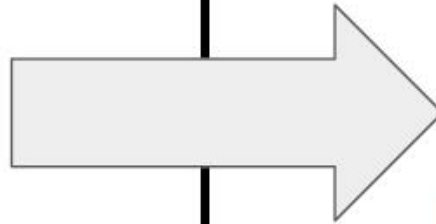
prat

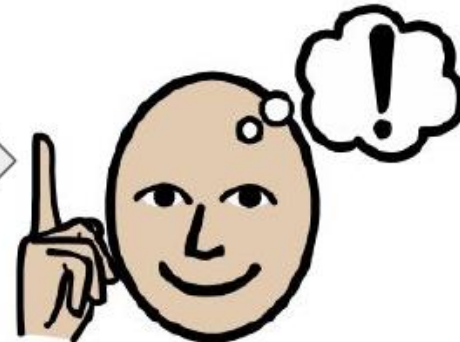
abstrakt

symbolstöd

konkret

Olika typer av visuellt stöd

- Experiment/laboration
- Film/video
- Fotografi/illustration
 - Genomgång
 - Inspiration
 - Nya ord och begrepp
- Symboler för ord och begrepp
- Stödstrukturer
- Skrivna ord/anteckningar
- Tydlig layout
- Bildstöd för samtal
- Ritprat/sociala berättelser
- Stödtecken (TAKK)
- Stöd för tidsstruktur, rutiner och mål
- Symboler på skyltar

Strukturstöd

Besvarar frågan – vad ska vi göra?

Främst ett stöd för att planera, erbjuda struktur, stödja arbetsminnet och visualisera tiden.

Strategistöd

Besvarar frågan – hur?

Synliggör tankeprocesser både i lärande och sociala sammanhang

Kommunikationsstöd

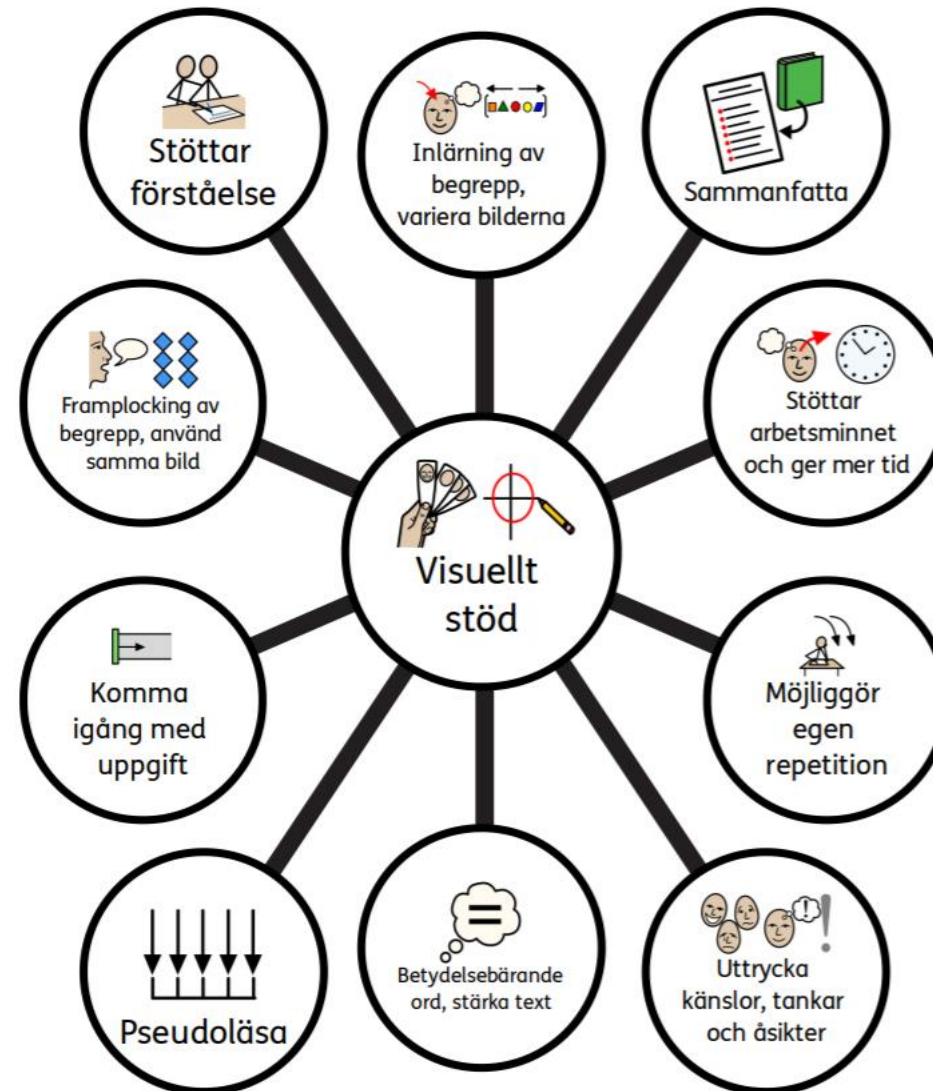

Synliggöra språkligt innehåll

Stöd för uttrycksförmåga och förståelse

Olika syften med visuellt stöd

Nivå 3

Nivå 2

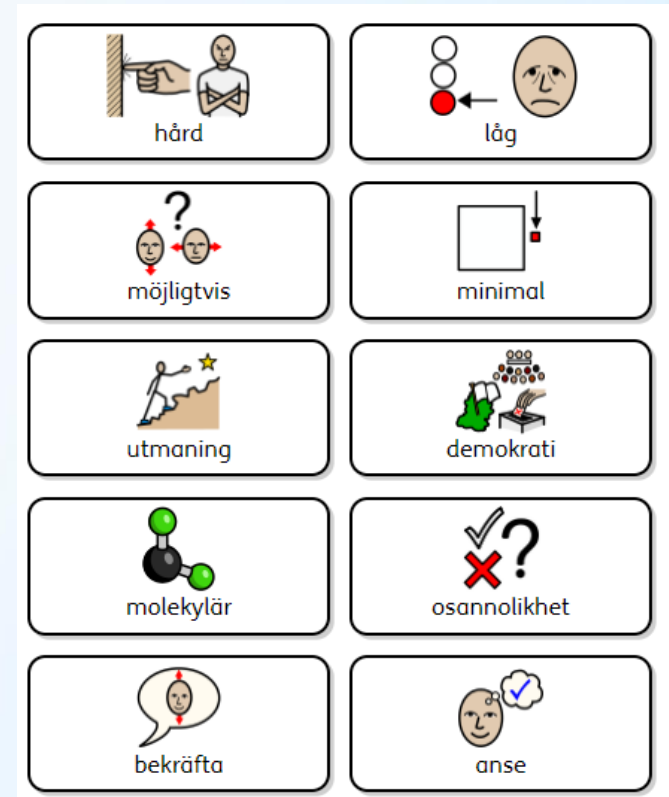

Nivå 1

Ordinläarning i skolåldern

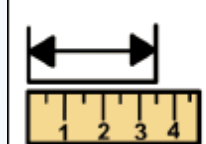
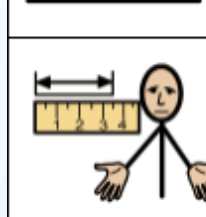
- Ord med dubbla betydelser/funktioner
- Adverb som beskriver sannolikhet och storlek
- Abstrakta substantiv
- Morfologiskt komplexa ord
- Metalingvistiska och metakognitiva verb

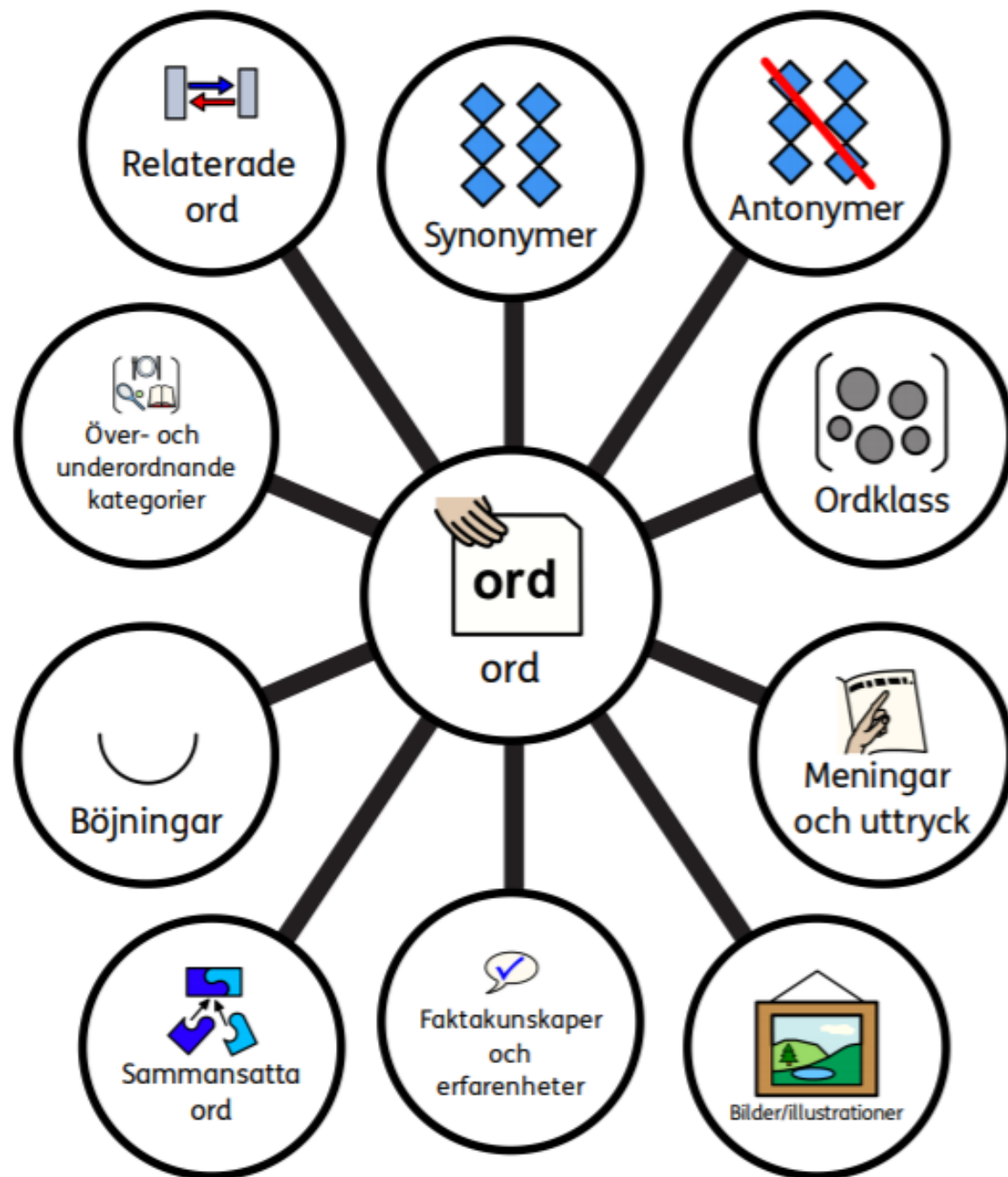

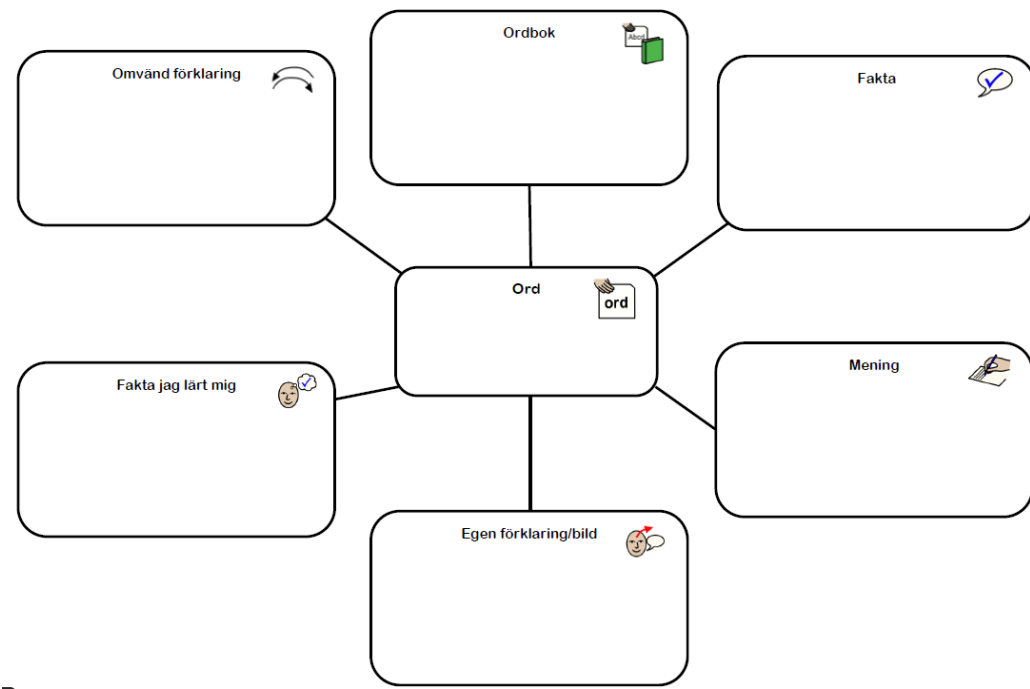
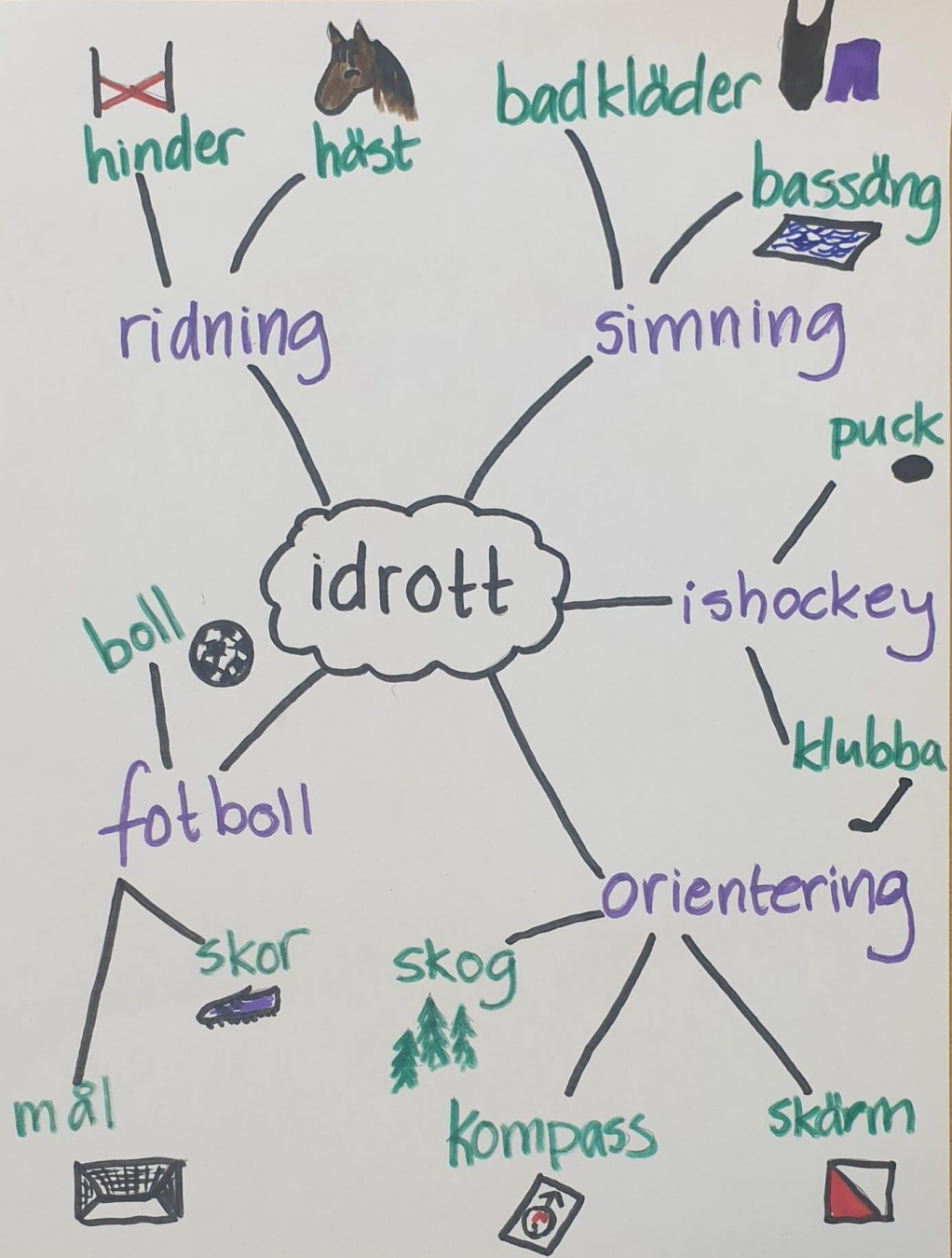
(Nippold, 2017, Nagy & Townsend, 2012)

	ge exempel
	sammanfatta
	argumentera

Fokusera på djup ordinlärning av relativt få ord. Många repetitioner av ord i många olika muntliga och skriftliga kontexter. Man lär sig t. ex verb bäst när de visas flera exempel och när exemplen varierar i innehåll.

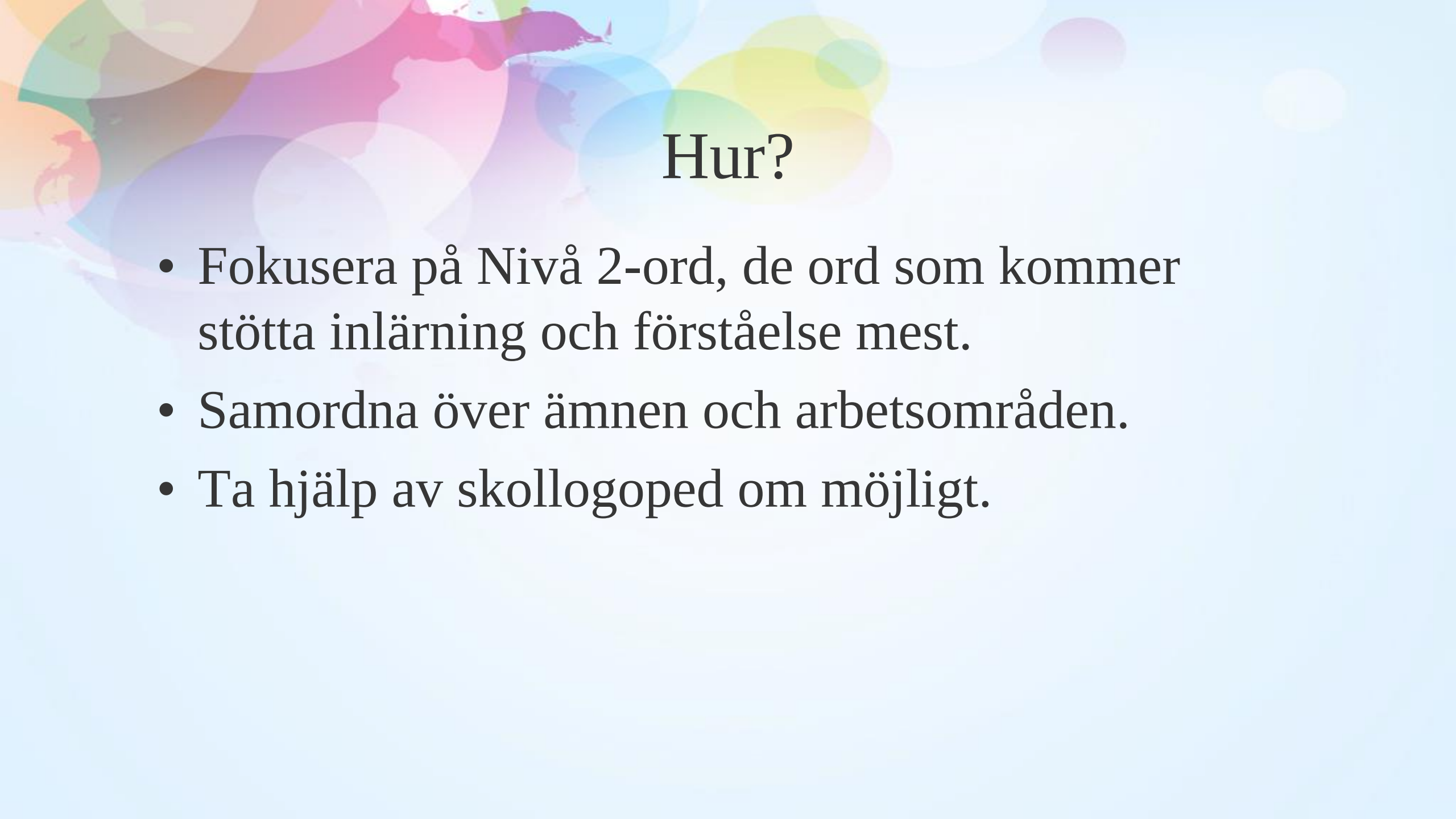
	mäta
	värdera
	analysera

Jag tror att det betyder (ta hjälp av sammanhanget):		Typ av ord (substantiv, adjektiv, verb):	
Ordboksförklaring:		Skriv en mening med ordet:	
Synonym:		Rita en bild till ordet:	
Motsats:			

Ord:

Hur?

- Fokusera på Nivå 2-ord, de ord som kommer stötta inläarning och förståelse mest.
- Samordna över ämnen och arbetsområden.
- Ta hjälp av skollogoped om möjligt.

Ordsnittsamlaren (Motsch & Marks, 2014)

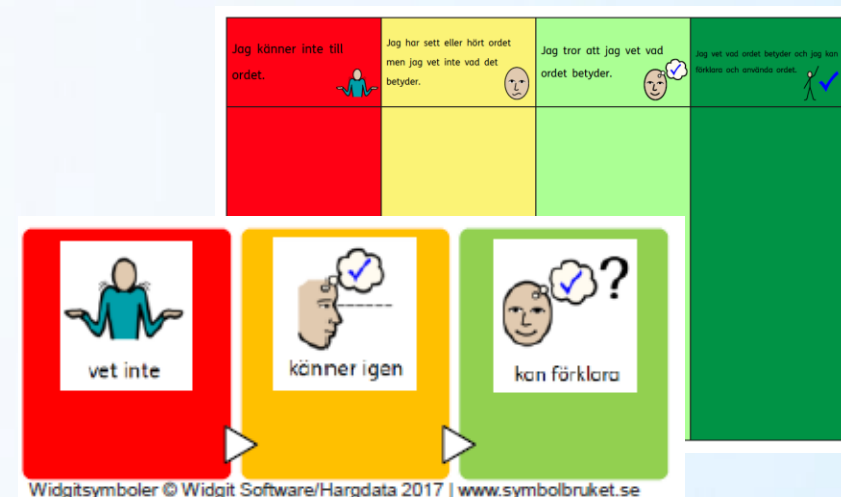
- Fyll en ”skattkista” med ord (nedskrivna + bilder) som är aktuella i skolan (nivå 1 och nivå 2).
 - ord som eleverna har förståelse av
 - ord där viss förståelse finns
 - ord som eleverna ännu inte kan

Ordsnittsamlaren (Motsch & Marks, 2014)

1. Ordsortering

2. Utforska skatterna (orden):

- Uttala ordet/orden högt och långsamt
- Prata om orddelar och deras betydelser
- Gemensamma definitioner efter diskussion (elevvänlig)
- Koppla orden till andra ord man redan kan
- Använd orden i spel och lekar

Ordsnittsamlaren (Motsch & Marks, 2014)

3. Spara ordsnitten i en egen skattbok/skattkista

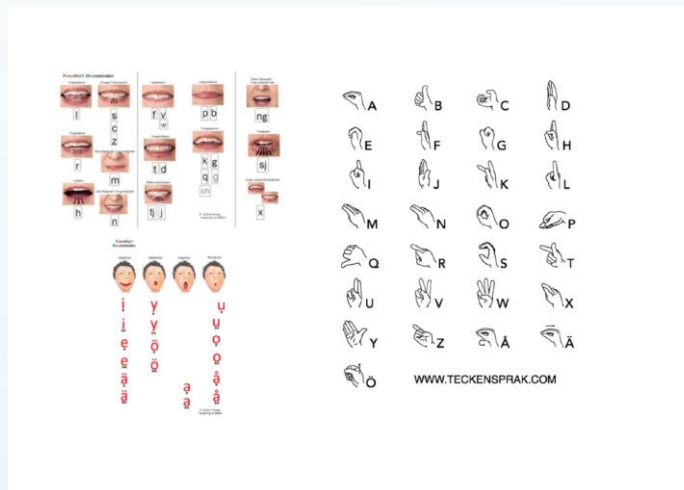
- Skriv ned en elevvänlig definition
- Skriv ned/rita koppling till andra ord
- Skriv ned exempel på meningar och uttryck där ordet används

4. Skattjakt hemma och i skolan!

Alla elever får samla egna ord de inte vet vad de betyder och ta med för diskussion i gruppen/klassen.

Fokus på bokstavsljuden

- Förmågan att uppmärksamma, reflektera över och manipulera fonemens egenskaper och placering i ordet.
 - Fonemsegmentering har visat sig särskilt viktig
- Bokstavsljud och bokstavsnamn, t. ex. Praxisbilder

Läsning

- Ordförråd, begrepp, synonymer
- Grammatik
- Språklig gemenskap
- Interpunktion
- Styckeindelning
- Berättarstruktur

Läsning och läsförståelse i skolan

- Vad krävs?
 - Informationstätt
 - Samband och kopplingar
 - Förstå mellan raderna
 - Struktur
 - Ord och begrepp

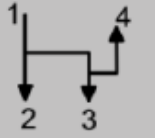
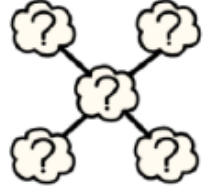
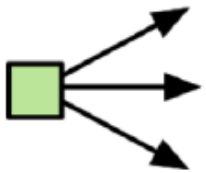
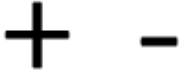
Texttyper

- Olika typer av förklarande och beskrivande texter kan vara svåra, oftast lättare med berättande text
- Stödet behöver finnas där över tid, använda och ha tillgång till stödstrukturer

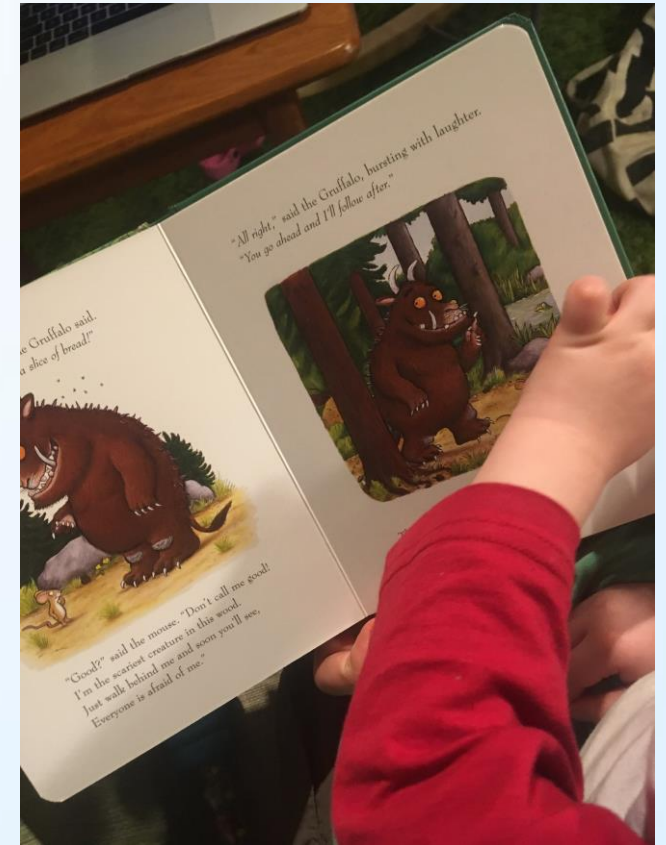
Syfte med olika texter

 argumentera	Du skriver om dina tankar och åsikter och för- och nackdelar med vad du tycker och tänker.
 berätta	Du skriver en början, en händelse och ett slut.
 beskriva	Du skriver om vilka egenskaper en person eller en sak har.
 förklara	Du skriver det läsaren behöver veta för att förstå hur du tänker och känner.
 instruera	Du skriver om hur någon ska göra något.
 återge	Du skriver om något som redan hänt eller som någon berättat.

Olika slags faktatexter 	Syfte 	Övergripande struktur 	Specifika språkliga drag
Beskrivande Rapport om insekter 	Att beskriva hur något är, förmedla information		Inledning med klassificering, beskrivning av utmärkande drag, delar och funktion, vanor/beteende "är, har"...
Instruerande Recept på saftig sockerkaka 	Att beskriva hur något ska utföras		En rubrik om ändamålet, en lista med material/utrustning, flera steg för att nå målet, ofta illustrationer. "Först...", därefter..., till slut...", verb...
Argumenterande Reklam Propaganda 	Att förespråka vissa synpunkter/åsikter, övertala andra, välja sida		En inledande utsaga, argument för och emot, sammanfattning och upprepning av budskapet. "För det första..., därefter..., dessutom..., utan tvekan..."
Diskuterande 	Att presentera vissa synpunkter eller argument innan man kommer fram till en slutsats baserad på bevisen		Ämnet, argument för och emot, sammanfattning och slutsats. "Å ena sidan..., å andra sidan..., min slutsats är..."
Förklarande 	Att förklara processer, sociala fenomen, hur något fungerar		En inledande utsaga, flera logiska steg som förklarar hur eller varför någonting sker.

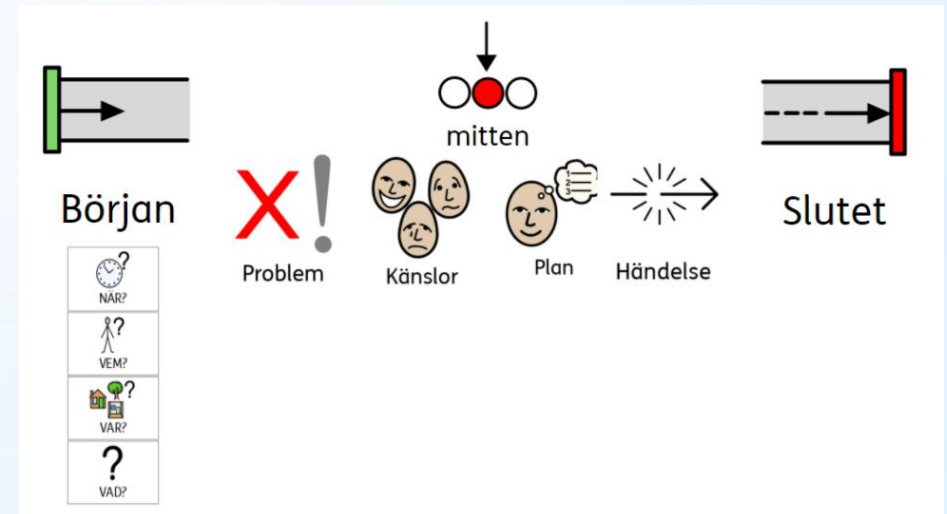
Förbättra hörförståelse och inferentiell förståelse (Dawes et al., 2018)

- Tydliga mål
- Dialogisk högläsning
- Arbeta med återberättande och berättelsegrammatik

Förbättra hörförståelse och inferentiell förståelse (Dawes et al., 2018)

- 8 veckor med sexton 30-minuterstillfällen som genomförs i liten grupp.
- Första tillfället: högläsning och gör ”berättelsekarta”
 - Ställa hypoteser
 - Ställa frågor
 - Reda ut oklarheter
 - Sammanfatta
 - Våga stanna upp

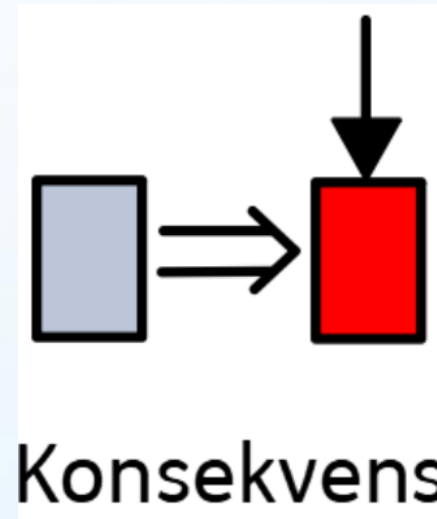
Förbättra hörförståelse och inferentiell förståelse (Dawes et al., 2018)

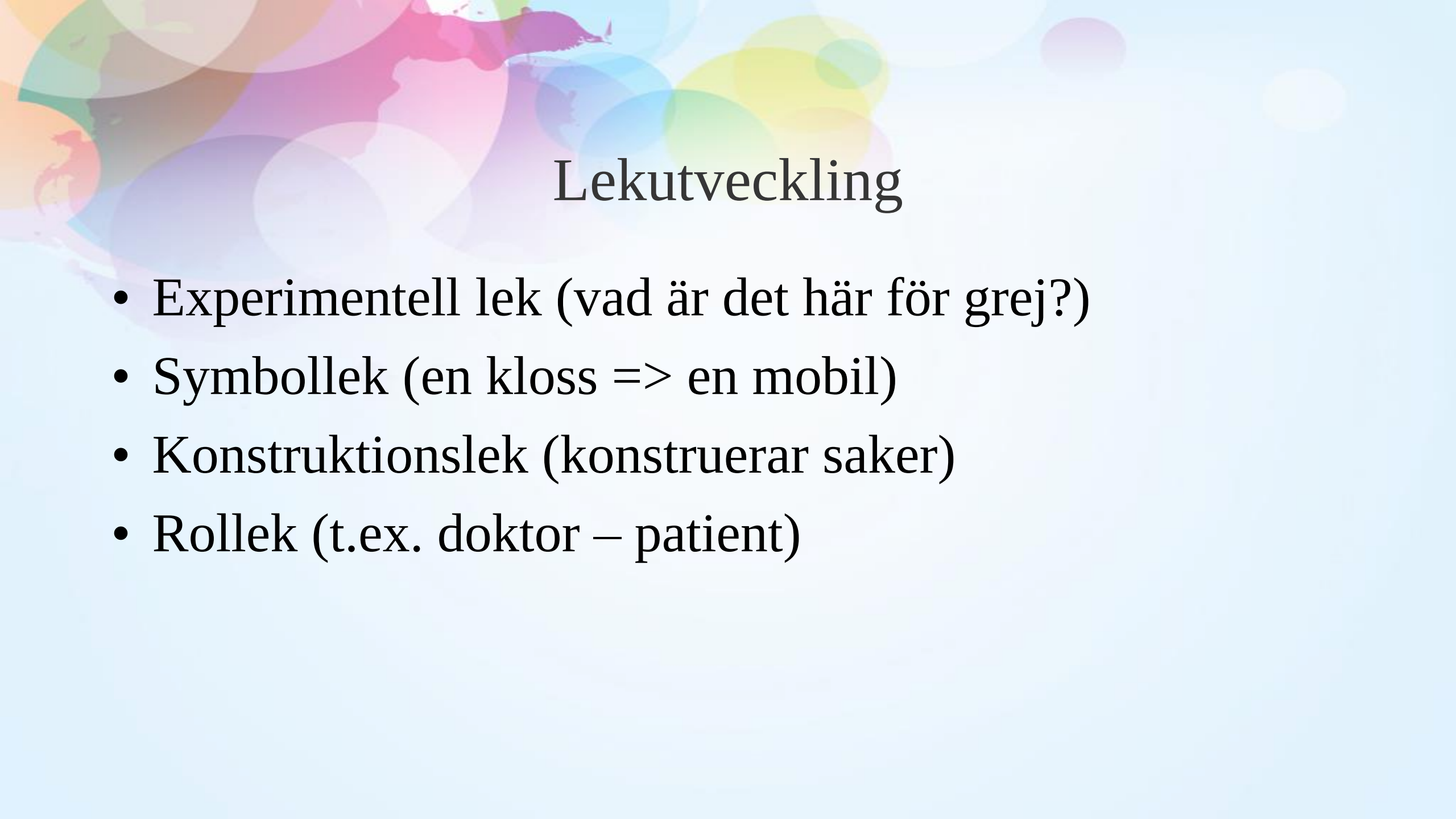
- Andra tillfället: återberättar utifrån berättelsekartan

Förbättra hörförståelse och inferentiell förståelse (Dawes et al., 2018)

- Tredje tillfället: återberättar, känslor i fokus
- Fjärde tillfället: återberättar, förutsägelser

Lekutveckling

- Experimentell lek (vad är det här för grej?)
- Symbollek (en kloss => en mobil)
- Konstruktionslek (konstruerar saker)
- Rollek (t.ex. doktor – patient)

Starta upp,
hålla igång,
avsluta

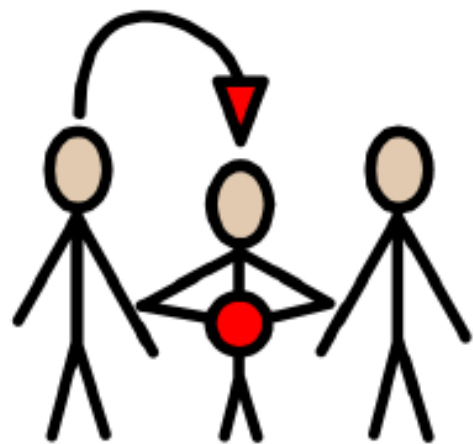
Tyda gester
och mimik

Förstå och
uttrycka sig

Förstå och
förhålla sig
till regler

Turas om

Förhandla
och lösa
problem

Imitera och
bygga
vidare

Fantisera
och
föreställa

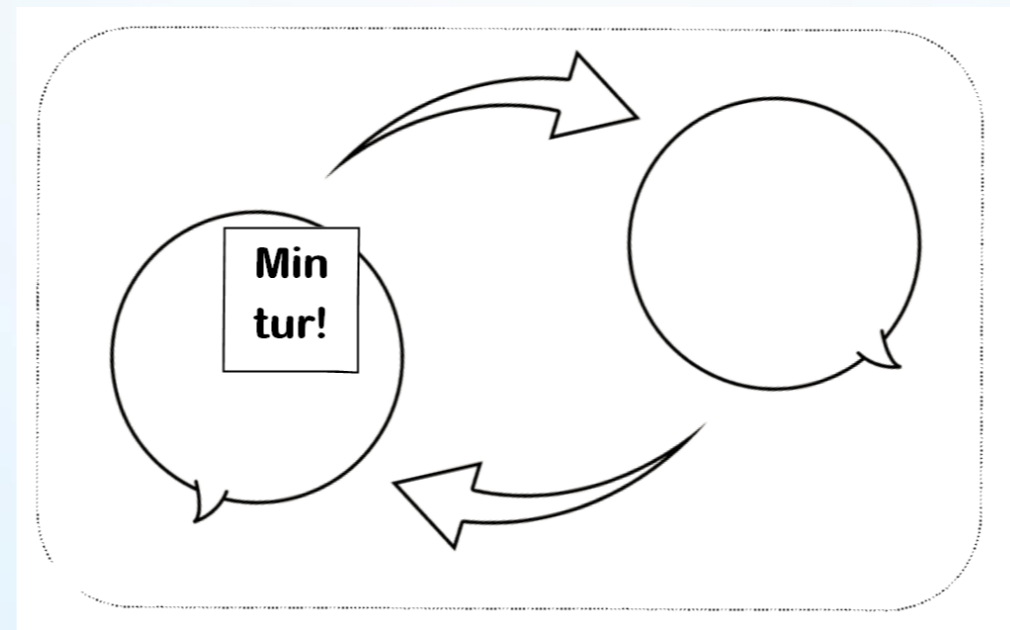
 Saker jag kan säga när jag leker med andra.	 Vill du också prova?
 Får jag prova efter dig?	 Vill du leka med den här?
 Jag skulle också vilja prova.	 Vill du spela det här spelet med mig?
 Snälla, får jag prova?	 Vill du leka med den här med mig?
 Får jag låna den här om du får tillbaka den efteråt?	 Du kan få prova efter mig!

 ARG 1. Gå därifrån 2. Ta 10 andetag 3. Drink vatten 4. Räkna hur många röda saker du kan se	 LEDSEN 1. Ta 5 andetag 2. Tänk på något som gör dig glad 3. Räkna hur många blåa saker du kan se 4. Rita en teckning
 RÄDD 1. Ta 5 andetag 2. Tänk på något som gör dig glad 3. Räkna hur många lila saker du kan se 4. Rita en teckning	 GLAD Vad bra att du är glad! Fortsätt så!

Leg. logoped Julia Andersson

 ARG 1. Gå därifrån 2. Ta 10 andetag 3. Drink vatten 4. Räkna hur många röda saker du kan se	 LEDSEN 1. Ta 5 andetag 2. Tänk på något som gör dig glad 3. Räkna hur många blåa saker du kan se 4. Rita en teckning
 RÄDD 1. Ta 5 andetag 2. Tänk på något som gör dig glad 3. Räkna hur många lila saker du kan se 4. Rita en teckning	 GLAD Vad bra att du är glad! Fortsätt så!

Leg. logoped Julia J

ROLLEK - RESTAURANGEN

 Vem kan jag vara?	 Vad händer i leken?	 betala	 Vad kan jag säga i leken?	 Maten är klar!
 gäst	 beställa mat	 äta	 Jag skulle vilja ha...	 Aj, jag brände mig!
 kypare / servitör/ servitris	 servera	 duka	 Tack så mycket	 byta
 kock	 laga mat	 torka	 Smakade det gott?	 slut/färdig

PRATA, LEK OCH SPRÅKA TILLSAMMANS

Och kom håg...
Du är det viktigaste verktyget!

Kontakt: julia@logopedjulia.se